

Nr 436.

Av herr **Röing**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående anskaffande av ett statens isbrytarfartyg.*

I proposition nr 156 vid innevarande riksdag har Kungl. Maj:t på handels ministrernas föredragning föreslagit riksdagen att, med godkännande av de av honom angivna grunderna för beredande av de för ändamålet erforderliga medlen, besluta anskaffande av ett statens isbrytarfartyg för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2,100,000 kronor.

Nödvändigheten av att nu omedelbart vidtaga åtgärder för anskaffande för statens räkning av ett isbrytarfartyg synes mig icke böra vara föremål för delade meningar. Någon erinran mot den förevarande propositionen ur denna synpunkt synes mig alltså icke vara att framställa.

Däremot kan jag icke för min del godkänna det förslag angående bestridande av kostnaderna för denna anskaffning, vilket i propositionen framförts, då däri ifrågasatts att från handels- och sjöfartsfonden disponera visst angivet belopp.

Detta förslag uppgives hava sitt ursprung i en inom handels- och sjöfartsbyrån i handelsdepartementet efter verkställd undersökning uppgjord promemoria, beträffande vars innehåll jag tillåter mig hänvisa till propositionen, sid. 23.

Över denna promemoria hava statskontoret och kommerskollegium, såsom i propositionen omnämnes, den 7 mars 1924 avgivit utlåtande, och tillåter jag mig för frågans fullständiga belysande här intaga detta utlåtande in extenso. Ämbetsverken anföra följande:

»Det i P. M. framställda uppslaget åsyftar att av handels- och sjöfartsfondens kapital, åtminstone interimistiskt, taga i anspråk ett belopp av 800,000 kronor för beredande av tillgång för den utgift, som vid det anmärkta förhållande, att i årets statsverksproposition icke beräknats något anslagsbelopp för berörda anskaffning, under budgetåret 1924—1925 erfordrades för fartygsbyggets påbörjande.

Den ifrågasatta användningen av 800,000 kronor av fondens kapital har i P. M. kombinerats med möjligheten att indraga det från fonden för närvarande utgående årliga bidraget av 38,750 kronor till Stockholms stad för bestridande av driftkostnaderna m. m. för stadens isbrytare. Förutsättningen för en dylik indragning angives emellertid vara, att ett statens isbrytarfartyg

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 4 saml. 97 häft. (Nr 436—439.)

kommer till stånd och att nu gällande kontrakt med Stockholms stad i sammanhang därmed kan bliva upphävt.

Om dessa förutsättningar skulle inträffa och alltså fonden befriades från ifrågavarande utgift, syntes enligt P. M. fonden kunna vidkännas nämnda kapitalminskning, som svarade mot en årlig ränta av berörda 38,750 kronor, och göres härvid det uttalandet, att denna kapitalminskning kunde ske utan alltför stort men för de intressen, som bruka tillgodoses genom den årliga kapitalavkastningen.

Huruvida de i P. M. angivna bägge förutsättningarna för statsbidragets indragning kunna komma att förverkligas, undandraget sig ämbetsverkens bedömande. Beträffande det ifrågasatta upphävandet av kontraktet med Stockholms stad vill kollegium dock för sin del erinra om att kollegium och lotsstyrelsen i gemensamt underdånigt utlåtande av den 18 februari 1924 hävdade den uppfattning att, även om en statens isbrytare anskaffades, statsverket alltjämt borde bibehålla sin nuvarande dispositionsrätt över Stockholms stads stora isbrytare. Kollegium, som bestämt vidhåller denna uppfattning, anser sålunda ingalunda förenligt med statens intresse att avsäga sig de mycket värdefulla fördelar, som dispositionsrätten uppenbarligen alltjämt skulle medföra.

Det i P. M. åsyftade, från handels- och sjöfartsfonden utgående bidraget å 38,750 kronor, vilket beviljats i och för öppenstående medelst Stockholms stad tillhöriga isbrytarångfartygen »Isbrytaren II» och »Isbrytaren I» vintertiden av en segelrännan från Östersjön till stadens hamn samt verkställande av isbrytningsarbeten därstädes och i Mälarens segelleder såsom bidrag till fartygens drift, assurans och underhåll, har senast enligt nådigt brev av den 22 september 1922 av Eders Kungl. Maj:t anvisats att utgå under vartdera av åren 1922—1924 under därvid angivet villkor. Därest anslaget ej förnyas, upphör detsamma sålunda att utgå med slutet av år 1924. Vid utgången av varje särskild tidsperiod, för vilken bidrag för ändamålet hittills beviljats, har det givetvis alltid berott på särskild prövning, huruvida och med vilket belopp fortsatt statsbidrag borde anvisas med hänsyn tagen såväl till det allmännas intresse av vintertrafikens uppehållande som ock till det genom erfarenheten under den senaste perioden utvisade behovet av bidrag. Det är sålunda ingalunda uteslutet, att bidraget av ena eller andra skälet kunde komma att minskas eller tilläventyrs helt indragas. Det synes icke riktigt att förbinda ett kapitalingrepp å fonden med avlyftande från densamma utgiftssida av en utgiftspost, som icke vare sig på grund av avtal eller eljest har permanent karaktär.

I detta samband vilja ämbetsverken konstatera, att, därest staten av någon anledning skulle finna sig böra minska eller helt indraga förenämnda bidrag, den ovan framhållna dispositionsrätt över Stockholms stads stora isbrytare, vilken kollegium för sin del anser böra bibehållas, icke därigenom skulle äventyras, då denna rätt även är förbunden med det av statsmakterna beviljade engångsanslaget av 350,000 kronor för detta isbrytarfartygs anskaffande.

Enligt ämbetsverkens förmenande måste det anses betänkligt att, för beredande av medel till främjande av ett än så viktigt ändamål, på en gång avhända en under föregående generationer i visst syfte hopsamlad fond så stor del av fondens kapitaltillgångar, som nu ifrågasatts med avseende å handels- och sjöfartsfonden. Ett dylikt anlåtande av statens fonders kapital torde kunna medföra konsekvenser av icke önskvärd art. I P. M. har visserligen framförts den tanken att genom begränsning av utdelningen av bidrag från fonden åter uppbringa densamma till dess nuvarande belopp. Detta skulle innebära, att under ett flertal år — exempelvis tjugو år — en avsevärd del av fondens avkastning skulle undandragas de ändamål, vilka fonden hittills ansetts böra tillgodose, liksom ock att de nya krav, som i sådant avseende i framtiden väl lära inställa sig, måste undanskjutas. Ett sådant eftersättande av fondens egentliga ändamål, som ett dylikt förfarande skulle innebära, bör dock, enligt ämbetsverkens mening, icke få äga rum.

Då härtill kommer, att anskaffandet av ett statens isbrytarfartyg ingalunda kan sägas uteslutande vara ett handels- och sjöfartsintresse, utan även har betydelse för industrien och andra näringar liksom även för försvaret och landet i dess helhet, lär det enligt ämbetsverkens uppfattning även av denna anledning anses förkastligt att för det ifrågasatta ändamålet göra ett så djupt ingrepp i fondens kapital.

Ämbetsverken få därför avstyrka, att fonden, såsom föreslagits, anlitas för beredande av tillgång för den utgift, som under budgetåret 1924—1925 erfordras för fartygsbyggets påbörjande.

Skulle Eders Kungl. Maj:t emellertid anse, att för bestridande av ifrågasatt kostnad handels- och sjöfartsfonden bör tagas i anspråk, få ämbetsverken, under framhållande att för sådant fall en bestämd plan för beloppets återbetalning till fonden på förhand bör fastställas, meddela, att av fondens tillgångar, som vid utgången av nästlidne februari månad belöpte sig till, förutom upplupna ej förfallna räntefordringar, kr. 6,274,870:28, medel för ändamålet kunna göras disponibla.»

Jag delar tillfullo den av ämbetsverken uttalade uppfattningen, att det måste anses förkastligt att för det ändamål, varom här är fråga, göra ett så djupt ingrepp som det föreslagna i en under flera generationer i visst syfte hopsamlad fond och detta så mycket mera som — vilket ju också av ämbetsverken framhålles — tillgodoseendet av detta ändamål i utpräglad grad tjänar landet i dess helhet och ej enbart viss eller vissa näringar. Handels- och sjöfartsfonden, som leder sitt ursprung till början av 1700-talet, tillgodoser som bekant genom sin avkastning en hel rad handels- och sjöfartsändamål av mer eller mindre tillfällig natur, vilka ehuru viktiga i och för sig dock icke ansetts vara av beskaffenhet att böra belasta riksstaten. Genom penningvärdets nedgång och fränfallet av vissa väsentliga inkomster, som förut årligen tillgodokommit fonden, framför allt det årliga bidraget från Trollhätte kanalverk å från c:a 150,000 ända upp till c:a 300,000 kronor, ha dess möjligheter att

tillgodose nyssnämnda ändamål betydligt minskats. Det måste, synes det mig, vara ett rent nödläge, som skall kunna föranleda statsverket att, på sätt sålunda ifrågasatts, tillgripa kapitaltillgångar i form av fasta fonder för täckande av de löpande behoven. Något sådant nödläge kan jag emellertid icke finna för närvarande föreligga. Förutom det principiellt olämpliga i det föreslagna förfarings sättet, vilket kan befaras medföra högst betänkliga konsekvenser för framtiden, finner jag detta även i så måtto ändamålslost, att ett ytterligare nedsättande av handels- och sjöfartsfondens möjligheter att tillgodose befogade krav på anslag för handels- och sjöfartsändamål kan befaras lätteligen medföra ökade anspråk på dylika anslag från riksdagen. Den åsyftade lättningen för riksstaten skulle sålunda sannolikt bliva tämligen illusorisk och för allt fall givetvis icke innebära någon som helst minskad utgift för statsverket i dess helhet. Under ärendets vidare behandling i riksdagen lär i själva verket ej föreligga några större svårigheter att finna utvägar för beredande av medel å riksstaten för den anskaffning, varom här är fråga.

Även i ett annat, med det ovan berörda spörsmålet i viss mån sammanhängande avseende kan jag icke biträda den ståndpunkt, som kommit till uttryck i propositionen. Jag syftar här därpå, att handelsministern synes räkna med möjligheten av att Stockholms stad skulle kunna förmås återbetala det till stadens större isbrytare på sin tid beviljade statsbidraget å 350,000 kronor. Jag anser icke, att staten bör medgiva en dylik återbetalning, då staten därigenom sannolikt skulle gå miste om sin nuvarande dispositionsrätt över denna isbrytare. Effekten av anskaffningen av statens isbrytare skulle enligt min mening härigenom väsentligt förfelas. Det säger sig självt och har ju också av erfarenheten bestyrkts, att ett enda isbrytarfartyg ofta icke kan på långt när till fullo tillgodose de syften, som avses skola därmed vinnas, då ju behovet av isbrytare ej sällan samtidigt uppstår på flera platser, ofta belägna på stort avstånd från varandra. Dessa synpunkter beaktas ju också av kommerskollegium och lotsstyrelsen i deras utlåtande i ämnet av den 18 februari 1924. Ämbetsverken framhålla nämligen vid behandlingen av frågan om isbrytarfartygets förläggningsort — efter att hava härför förordat Stockholm och anmärkt, att det under strängare vintrar låge i viss mån i sakens natur att, därest fartygets verksamhet vore på ett trängande sätt behöfelig vid orter, som låge mera avlägset från Stockholm, fartyget så vitt möjligt ock destinerades dit — att möjligheterna härtill vore så mycket större som statsverket ägde viss dispositionsrätt över Stockholms stads stora isbrytare, vilken dispositionsrätt ju alltid borde kunna lättare utnyttjas i samma mån som fartyget vid dess användning för statens räkning icke behövde avlägsnas alltför långt från Stockholm. Ämbetsverken säga sig alltså förutsätta, att statens nuvarande dispositionsmöjligheter i fråga om detta fartyg alltjämt skulle bibehållas. Jag kan icke finna det vara riktigt att för en så jämförelsevis ringa summa, som det härvid gäller, väsentligen vedervåga effektiviteten med den isbrytare, som

staten nu anser sig böra anskaffa. Det kan icke utan fog befaras, att detta skulle i första rummet drabba sydligaste Sverige och västkusten.

På grund av vad jag sålunda anført, tillåter jag mig vördsamt hemställa, det riksdagen måtte besluta

att, med bifall till föreliggande proposition, i vad den avser beslut om anskaffande av ett statens isbrytarfartyg för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2,100,000 kronor, å riksstaten för budgetåret 1924—1925 för ändamålet anvisa ett extra anslag å 800,000 kronor.

Stockholm den 29 mars 1924.

Erik Röing.

I motionens syfte instämma:

Emil Kristensson.

Edvard Lithander.

G. A. Björkman.
